

KJÆRE HERR DOKTOR POULSEN

AV TORDIS ØRJASÆTER

Etter at biografien «Menneskenes hjerter. Sigrid Undset – en livshistorie» var kommet på dansk, sendte Gert Poulsen, sønn av forfatteren, arkeologen og den tidligere direktøren ved Glyptoteket Frederik Poulsen (1876-1950) meg kopi av 21 brev som Sigrid Undset hadde skrevet til hans far: «Som forvalter af fars litterære arv giver jeg Dem herved ret eller tilladelse, eller hvad det hedder, til at bruge brevene, som De har lyst til.»

I dette nummer av Gymnadenia, hvor vi særlig gir plass for Danmark i Sigrid Undsets liv, er det naturlig å gi smakebiter fra denne korrespondansen. Det ser ut som brevene ble som et åndelig bad – en intellektuell stimulans, skrevet i en muntrere tone enn vi oftest er vant til.

Brev-vennskapet ble innledd høsten 1921, da Frederik Poulsen åpenbart må ha skrevet en begeistrett uttalelse om «Kristin Lavransdatter», og Sigrid Undset svarte umiddelbart: «Jeg var svært glad for De syntes saa godt om 'Kristin Lavransdatter'. Den boken skrev jeg ene og alene for min egen fornøielses skyld og hadde egentlig ikke ventet at den skulle bli videre læst. Og under studiet blev billedet av Kristins far til i min egen fars billede – tross alle ulikheter i skjæbne og miljø og tro og tankeindhold troede jeg at Lavrans lignet min egen far i tankesæt og støpning.» Samtidig takket hun ham for boken han sendte henne: «Jeg ble glad for Deres bok – den er saa utpræget dansk i sin diskrete aapenhjertighed og den elskværdige maate hvorpaas det hele tiden forutsættes at man kan tale med leseren som til et andet forstandig kultiveret menneske.» (10. okt. 1921)

Allerede tre måneder etterpå sender hun et nytt brev, mer personlig enn det forrige: «mine private forhold er slik, at jeg ønsker over alt i verden at faa leve aldeles ubemærket her oppe i skogen med mine tre unger og mit arbeide. Nu har jeg ingen nære venner, heller ingen uvenner. Mine bekjendte kommer op til mig, naar de reiser forbi Lillehammer og da synes jeg altid det er morro at stelle til en pen liten middag med vin og brændevin, hvis jeg nylig har faat «heimbrændt» fra mine venner paa bygderne – men selv rikker jeg mig næsten ikke utenfor min egen tomt. Allerede det at jeg nu er blit saavidt 'berømt' passer igrunden saa daarlig til mig – det er bare det at jeg har aldri noen fornemmelse av at det er mig personlig det gjelder. Og jeg glæder mig usigelig til jeg skal være færdig med tredje og siste bind av 'Kristin'. Saa skal jeg paa en stund intet utgi selv; jeg har bundet mig til et medarbeiderskap, utgivelsen av et sagabibliotek som skal omfatte hele rækken av de mest kjendte islandske sagaer. Samtidig ligger jeg i underhandling med et forlag om utgivelsen av en del av de hittil ikke oversatte gammelnorske og islandske bokværk. Jeg glæder mig usigelig til dette arbeide – ogsaa fordi jeg selv da kommer saa deilig i bakgrunden. Skjønt jeg indrømmer at jeg vilde sandelig ikke like at komme i bakgrunden, naar jeg først har utgit en bok – saa det er den evindelige vanskelighet med at spise sin kake og ha den!» (16. 1. 1922)

Vanligvis et eller to brev pr. år sender hun ham, nesten alltid som takk for hans bøker, som hun tar imot med

begeistring. Frederik Poulsen var da også en utrolig produktiv forfatter – skrev vanligvis en bok pr. år i tillegg til en rekke artikler i tidsskrift og aviser, samtidig som han var direktør for Glyptoteket. Like historisk interessert og engasjert som Sigrid Undset selv, men hos ham var det hellenismen som sto i høysetet. «Men det gaar ikke naturlig ind i mit hjerte,» svarer hun, ikke slik som sagaene. «Det er saa vakkert, alt det græske – men det er væsensfremmed for mig – det andet er min egen stammes hyl.» (16. 1. 1922)

Som i brev til andre venner, klager hun over at hun ikke får arbeidet, det er et stadig tilbakevendende tema naturlig nok: «Og for tiden arbeider jeg med at oversætte soga om nætterne, om dagen har jeg ingen ro for børn, egne og søsterens og endel andre som er havnet her. Likevel, jeg synes selv der er noget saa unaturlig i det at kvinder tar sig til andet end stelle et hjem, enten det er kunst eller hvad de sysler med, saa jeg liker igrunden at hele ungeflokken ikke tar spor av hensyn til mit arbeide. Men det skal jo gjøres vel, og det blir slitsomt.» (27. 7. 1923)

Hun takker for to bøker om Urtidens kunst og om Egypten: «Den siste især hadde jeg saa megen glæde av; jeg tilstaar at jeg skjønner egypterne meget bedre end grækerne – det kan jo være at det er indbildning, men jeg synes de er rummeligere likesom.» Ennu en bok har han sendt henne, og hun gleder seg til å lese den: «skjønt jeg vet, jeg faar bare reiselyst av det – og reise er netop det eneste jeg aldri kan faa anledning til, med myriader av børn, stedbørn, gudbørn, søsterbørn og børn som ikke har noget definerlig forhold til mig togende ut og ind her paa Bjerkebæk – alle forældre altid like rørende viss paa at her kan de installere sit avkom naar de reiser til utlandet eller skal opereres eller skille sig og gifte sig igjen. Men jeg har bygget opp igjen en gammel hovedbygning oppa fra dalen her paa gaarden, saa til vinteren faar jeg en stor peisestue til bibliotek – og saa far jeg vel kanske ogsaa ro til at læse i mine bøker, andet end klokken 2 om natten.» (29. 9. 1924)

Neste år, da hun påny hadde fått en bok om Orientens folk, gjentar hun igjen sin fremmedhet overfor hellenerne: «Jeg indrømmer at Sokrates og Platon har jeg aldri kunnet placere.» (24. 2. 1925)

Men først og fremst opplever hun at hans bøker setter igang mange tanker og assosiasjoner: «jeg læste med særlig interesse Deres skisse om engelsk aristokrati – det kom som

et morsomt apropos til Cobletts Rural Rids, en gammel yndlingsbok av mine som jeg nylig har tat frem igjen.» Og de gir reiselyst, til henne som er bundet til hjemmet på Bjerkebæk: «Min skjæbne blir mer og mer at sitte stille og servere frokoster, kaffe, the og middag med og uten vin til gjennemreisende som 'ser opom' som det heter paa norsk. Alle ruter i Norge gaar om Lillehammer. Saa iaar har jeg neppe faat tid til at arbeide engang.» (14. 10. 1926)

Da han hadde skrevet og gratulert med Nobelprisen, svarte hun: «Mange tak for Deres hjertelige hilsen – jeg vet, at jeg i Dem har hat en trofast ven, saa jeg blev meget glad for at høre fra Dem, og det skulde være mig en glæde at besøke Dem paa Glyptoteket, hvis jeg nogen sinde kommer til Kjøbenhavn igjen – men det er altsaa det jeg ikke vet om jeg gjør; det er saa vanskelig at undgaa danske journalister ... Nu kommer det jo an paa om De synes, jeg benytter de mange penge fornuftig – det første jeg gjorde var at oprette et legat i min aandssvake lille datters navn, for børn som er lik hende. Lægerne er ialfald glade. Og der er tat alle forholdsregler for at hjelpen kun skal naa folk som deler min avsky for 'det offentlige's velgjørenhet ved fastlønnede menneskevenner.» (1. 12. 1928)

I flere av hans brev kommer han åpenbart med angrep på katolisismen, som hun ivrig kommenterer. Og avslutter et av brevene slik: «En anden gang haaber jeg vi skal faa os en riktig god og morsom polemikk – jeg er sikker paa, De elsker denslags like saa inderlig som jeg gjør. Hadde jeg bare tid, saa vilde jeg aldri gjøre andet end skrive polemikker. Det er noget av det morsomste jeg vet. Tak for iaften!» (30. august 1929)

De aller fleste av brevene begynner ellers med en varmt takk for bøker og artikler som han sender henne: «Det var virkelig forfærdelig pent av Dem at sende mig Deres sisste vakre publikation, hvad jeg absolut ikke synes at jeg har fortjent, siden jeg ikke engang har skrevet og takket Dem for en hel houg med føljeton-utklip, som jeg i sin tid læste med stor interesse, især de om græsk aandsliv. Jeg hadde saa meget mer fornøielse av dem som jeg i hele vaar læste, (i oversættelse desværre, jeg er jo nødt til at noe mig med det!) græsk og romersk literatur – det var en av følgerne av at jeg hadde tatt paa mig at oversætte Chesterton» – og hun skriver om sommeren på Lillehammer, som i 1931 ikke kom i det hele tatt: «Saa nu tror jeg virkelig snart jeg vil ta mine barn med mig og flytte til syden etpar aar for at bli riktig gjennembakt av sol og varme!» (2. 10. 1931)

Svært ofte innledes brevet med en beklagelse over at takken kommer så sent – for bøker han sendte henne: «For

Fra Sigrid Undset
fra en beundrende læse.
F. Poulsen.

længe siden skulde jeg ha skrevet og takket Dem for de to sisste bøker. Især Deres barndomsminner hadde jeg stor glæde av at læse, med skildringerne av de mange festlige og henrivende gamle mennesker. Og det slog mig, det De skriver om barndomslæsning før i tiden. Den eneste literatur mine forældre censurerte – dels med forbud og dels med haan – var de saakaldte 'ungpikebøker'. I min tid skulde de være rigtig 'søte' ('saa man maa kunne faa sukker i urinen av at læse dem,' sa min mor.) Nu er de nok mest i en anden genre – uskikkelige og næsevise, men igrunden saa prægtige og dydige. Imidlertid er det nu vel forældrenes bøker, – det som ligger og flyter av litteratur i hjemmene – som mest bestemmer barnas smak. Ingen sa til mig at Holberg var morsom, men komedierne laa altid paa bordet i storstuen – det var den tid man brukte at ha pragtverker liggende fremme til pynt, og vi kunde jo ikke bli

ved at læse Asbjørnsens eventyr og Poulsens fortællinger i Norgeshistorien evig og altid.» (8. 12. 1933)

Det ser ut som hun er særlig henrykt når hun kan gå inn i en diskusjon med ham, eller i hvert fall resonnere annerledes en ham på en del områder. Da han hadde sendt henne en kronikk hvor han skrev at det ikke var videre vakkert når voksne mennesker følte enslags glede ved det rent fysiske liv, nettopp når man sørget over en nær og kjær venns død – da bruker Sigrid Undset dette utsagn til lange betraktninger over gravferdsritualenes betydning: «Tror man paa en Gud, eller paa guder – for det er jo ikke noget sær-kristent, men temmelig almindelig menneskelig-religiøst at omgi et dødsfald med pomp og staselig ritual og ogsaa holde spisegilde og gravøl for de efterlevende – saa føler man sig da snarere opbygget over at slik er det, selv om forholdet i praksis ikke altid ter sig saa værst opbyggelig, og selv om en sorgende sjæl kan føle sig ydmyket over at kroppen trods alt syns, likfærdskaffen smaker godt.» Og etter lengre utlegninger blant annet over selvmord og ofring og martyrium, ender hun: «Det er ikke for ingenting at Kirken hylder martyrerne men forbyr menneskene at opsøke martyriet i utrængsmaal, for lystens skyld. Saa jeg syns nok at begravelseskaffen er en god ting. Med beste hilsen og ønsket om godt nytt år. Deres hengivne Sigrid Undset.» (9. 1. 1935)

Det slår mig: Kanskje har forskeren, forfatteren og arkeologen Frederik Poulsen minnet Sigrid Undset om hennes egen far? I hvert fall er det åpenbart at denne korrespondansen har vært en glede for henne i dagliglivet på Bjerkebæk. Og underskriften nok like oppriktig hver gang: «Deres hengivne Sigrid Undset.»